

Asia: VN/27639/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi metsästyslain sekä rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (valkoposkihanhet ja merimetsot)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen ympäristökeskuksen lausunto

Lausunto koskee Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmakirjausten perusteella esitettyjä valkoposkihanhen ja merimetson käsittelyyn liittyviä hallinnollisia muutoksia. Tavoitteena on siirtää valkoposkihanhi ja merimetsot metsästyslain piiriin, poistaa tarpeettomat metsästysrajoitukset lajien osalta ja samalla huolehtia vahinkojen oikeudenmukaisesta korvaamisesta elinkeinonharjoittajille. Lisäksi tavoitteena on mahdollistaa luvallisesti haltuun otettujen valkoposkihanhiin ja merimetsojen lihan hyödyntäminen. Valkoposkihanhen ja merimetson saattaminen metsästyslain piiriin tulee olla valtion kustannusten ja korvausten saajien näkökulmasta neutraali toimenpide.

Suomen ympäristökeskus Syke keskittyy lausunnossaan erityisesti luonnon monimuotoisuusnäkökulmiin. Tämä lisäksi Syke lausuu lakimuutoksen aiheuttamien tehtävien siirtämisen rahoituksesta.

Aluksi

Maassamme esiintyvät valkoposkihanhet (*Branta leucopsis*) ovat joko Suomen kautta läpimuuttavia, arktisella alueella pesiviä lintuja tai eteläisessä Suomessa pesiviä lintuja. Suomessa pesimätön valkoposkihanhikanta on noin 1,4 miljoonaa yksilöä. Tämä läpimuuttava kanta on ollut viime vuosina vakaa. Suomen oma pesimäkanta on 27 000 yksilöä ja se on kasvanut 12 % vuosina 2014–2024. Eteläisessä Suomessa, pääosin meren rannikolla pesivä valkoposkihanhikanta ei aiheuta perusmuistiossa esitettyjä viljelyvahinkoja. Merkittäviä viljelyvahinkoja aiheuttaa Suomen kautta muuttava kanta, joka pysähtyy muuttomatalla Suomen kaakkoisosiin keväällä ja syksyllä. Useiden miljoonien eurojen vahingot aiheutuvat nimenomaan keväisin.

Merimetson osalta Suomessa tavataan sekä meillä pesivää kantaa että keväällä ja syksyllä läpimuuttavaa kantaa. Suomessa pesivän merimetson alalajin (*Phalacrocorax carbo sinensis*) kanta on runsastunut yhtäjaksoisesti vuodesta 1996. Nykyisen parimäärän arvioidaan olevan yli 30 000 yksilöä. Vuodesta 2020 lähtien merimetso on pesinyt paikoin myös sisämaassa. Ennen merimetsojen syysmuuton alkua heinäkuussa merimetsopopulaation suuruusluokan Suomen merialueilla voidaan arvioida olevan yhteensä runsaat 120 000 yksilöä. Merimetsokanta aiheuttaa vahinkoja kalataloudelle paikallisesti.

Valkoposkihanhi ja merimetso ovat luokiteltu Suomessa elinvoimaisiksi (Least Concern, LC) vuoden 2019 kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) kriteerien mukaisessa uhanalaisuusarvioinnissa. Molempien lajien kannat ovat EU:n alueella suotuisalla suojelutasolla ja kestäisivät metsästyksestä aiheutuvan ylimääräisen kuolleisuuden.

Syke osallistui valkoposkihanhen ja merimetson siirtäminen riistalajeiksi työryhmään sekä hankkeen seurantatyöryhmään niiden toimikausina vuosina 2024 ja 2025 (MMM043:00/2024). Syke jätti työryhmän mietintöön eriävän mielipiteensä. Eriävän mielipiteen jättivät Syken lisäksi myös ympäristöministeriö sekä Pohjois-Karjalan ja Varsinais-Suomen ELY-keskukset.

Eriävässä mielipiteessä katsottiin työryhmän mietinnössä esitettyjen ehdotusten olevan oikeudellisesti ongelmallisia ja aiheuttavat totutusta poikkeavan, potentiaalisesti monimutkaisen hallinnon niin toimeenpanevien viranomaisten kuin näiden lajien osalta taloudellista haittaa kokevien toiminnanharjoittajien (maatalous, kalatalous) kannalta. Esitettävät lakimuutokset noudattavat mainittua mietintöä ja sisältävät samat ongelmat.

Esitysluonnoksen mallissa valkoposkihanhen ja merimetson poikkeuslupakäsittely siirrettäisiin Lu-pa- ja valvontavirastolta Suomen riistakeskukselle, jota ohjaa maa- ja metsätalousministeriö. Valkoposkihanhi ja merimetso säilyisivät kuitenkin edelleen luonnonsuojelulailla rauhoitettuina lajeina, eivätkä siirtyisi metsästyslain piiriin, eikä niistä näin ollen tulisi riistalintuja. Korvauksen lintujen aiheuttamista vahingoista maksettaisiin rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta annetun lain mukaisesti ympäristöministeriön rahoituksella.

Syke katsoo, että oikea ratkaisu olisi siirtää lajit metsästyslain piiriin ja säännellä kantoja metsästyksen avulla. Jotta tämä olisi mahdollista, valkoposkihanhi tulisi poistaa Bernin sopimuksen liitteestä II ja molemmat lajit lisätä lintudirektiivin liitteeseen II/B.

Esitysluonnos on lintudirektiivin ja sen tulkintaohjeiden vastainen

Esitys on ristiriidassa EU:n lintudirektiivin kanssa. Lintudirektiivin reunaehdot on kansallisesti toteutettava luonnonsuojelu- ja metsästyslaeissa. EU-lainsäädäntö ei salli minkään lintulajien tappamista lintulajien kevätmuutto- ja pesimäaikana. Tappaminen on sallittua vain silloin, kun tappamisella estetään vakavan vahingon syntyminen eikä vahinkoa voida muilla keinoilla estää.

Komissio on julkaisut vuosina 2008 ja 2026 lintudirektiivin tulkintaohjeita. Kyse on komission ohjeista, jotka eivät sido tuomioistuimia. Ohjeiden keskeinen sisältö on, että poikkeuksia voidaan myöntää vain silloin, kun on kyse vakavista vahingoista tai perustellusta vakavan vahingon riskistä, jonka estämiseksi ei ole muuta tyydyttävää ratkaisua (European Commission 2026). Hallituksen esityksessä jää varmistamatta se, että poikkeusta käytetään vain silloin, kun kyse on vakavasta vahingosta, jonka estämiseksi ei ole vaihtoehtoa. Kumpikaan ohje ei anna perusteita esityksen mukaiselle laajamittaiselle tappamiselle ilman tarkkaa suunnittelua ja tapauskohtaista arviota riskin vakavuudesta ja tappamisen vaikutuksista.

Lisääntymisaikainen metsästys

Valkoposkihanhi

Esityksessä ehdotetaan suojametsästyksen mahdollistamista Suomen riistakeskuksen myöntämällä poikkeusluvalla pelloilla, joilta sato on korjaamatta, ja joilla esiintyy viisi tai enemmän valkoposkihanhea. Poikkeuksia voidaan myöntää vuoden ympäri.

Valkoposkihanhia esiintyy meillä nykyisin keväisin ja syksyisin tuhansien, jopa kymmenien tuhansien yksilöiden parvina ja on kiistatonta, että suuret parvet voivat aiheuttaa vakavia satovahinkoja, jolloin lintudirektiivin toinen peruste poikkeuslupien myöntämiseksi täyttyy. Viisi hanhea ylittävä määrä ei lähtökohtaisesti aiheuta vakavaa vahinkoa, eikä sellaisen perusteella ole mahdollista myöntää poikkeuslupaa lintudirektiiviä noudattaen.

Ehdotettua suojametsästystä ei tule harjoittaa lintujen lisääntymisaikana. Ampumisäänet pelottavat valtaosaa lintulajeja häiriten niiden lepäilyä, ruokailua ja pesimistä sekä siihen valmistautumista. Jotta merkittävältä häiriöltä vältyttäisiin ja jotta häiriön merkittävyyttä voidaan ylipäätään arvioida komission ohjeistuksen mukaisesti, tulisi lupaviranomaisen olla tarkasti selvillä kunkin lupakohteen pesimälinnustosta ja paikalla ruokailevasta linnustosta. Käytännössä tällaisen tarkastelun tekeminen ei onnistu esitetyssä lupaprosessissa.

Esityksen perusteluiden kohdassa 4.2.5 Vaikutukset muuhun pesimälinnustoon todetaan Luonnonvarakeskus Luken tutkimushankkeen perusteella, että suojametsästyksellä voi olla myös myönteisiä vaikutuksia mm. töyhtöhyypän ja kuovin pesintöihin (Forsman ym. 2024). Luken

tutkimusalueet sijaitsivat Pohjois-Karjalassa alueilla, joilla valkoposkihanhiin keväinen laidunnuspaine oli erittäin suuri. Vastaavaa yleistystä ei voi tehdä kaikille Etelä-Suomen pelloille, jossa valkoposkihanhia esiintyy enemmän kuin viisi yksilöä. Valtaosalle näistä pelloista ei aiheudu huomattavaa vahinkoa valkoposkihanhiin laidunnuksesta. Täten esitys on kansainvälisen ja kansallisen lainsäädännön vastainen.

Hanhiin metsästys ei syyskaudella ole kriittistä, mutta keväällä 5 hanhiin ampuminen sen perusteella, että vakavaa vahinkoa aiheutuisi, on epärehellistä ja aiheuttaa kohtuuttoman laajaa haittaa pesivälle ja siihen valmistautuvalle linnustolle.

Merimetso

Merimetson kohdalla lakiehdotuksessa esitetään poikkeuslupien sallimista enintään 300 metrin säteellä kiinteistä pyydyksistä elokuun alusta helmikuun loppuun, 300 metrin säteellä kalanviljelylaitoksista ympärivuotisesti, 300 metrin säteellä kalanistutuspaikoista 7 päivää ennen istutusta ja 7 päivää sen jälkeen sekä kaloille tärkeillä lisääntymisalueilla elokuun alusta helmikuun loppuun.

Perusteluissa on paljon tutkimustietoon perustumattomia väitteitä merimetsojen vaikutuksesta kalastukseen ja kalastusvahingoista (sivut 20 ja 21). Väitteiden yhteydessä jätetään viittaamatta Luonnonvarakeskuksen, Turun yliopiston ja ammattikorkeakoulu Novian laajaan valtion rahoittamaan tutkimukseen (Westerbom ym. 2024). Tutkimuksen mukaan merimetsojen vaikutukset kalastukselle ja kalanviljelylle olivat vähäiset tai korkeintaan maltilliset lukuun ottamatta kalanviljelykassoja, joissa verkkosuojaus on repeytynyt tai verkon luukku jäänyt auki (Westerbom ym. 2024). Tutkimuksen mukaan avorysät ovat merimetsolle alttiita ja niissä merimetsot saattavat vähentää kalasaaliita tuntuvasti (Westerbom ym. 2024).

Luken tutkimusten perusteella ei ole näyttöä siitä, että merimetso vaikuttaisi merkittävästi kalojen kutu- ja poikastuotantoon (Westerbom ym. 2024). Näin ollen merimetson vaikutukset kutu- ja poikastuotantoon eivät ole riittävä yleinen peruste lintujen pesimäaikaisille poikkeusluville. Lisäksi tulee huomata, että nykyinen tietopohja kalojen kutualueista on riittämätön. Poikkeuslupien edellytyksenä tulisi kutualueiden kohdalla olla Luken asiantuntijalausunto.

Seuranta

Syke on seurannut merimetson ja valkoposkihanhen pesimäkantojen kehitystä. Valkoposkihanhea on seurattu vuodesta 2005 lähtien ja merimetsoa vuodesta 1997. Merimetsokannan seurannassa toteutetaan vuosittain kaikkien pesimäkolonioiden parimäärälaskennat, ja mittavan työn tekevät vapaaehtoiset lintuharrastajat. Tunnettujen kolonioiden lisäksi lintuharrastajat ja merimetsoseurannan aktiiviset osallistujat etsivät uusia tai siirtyneitä kolonioita. Tiedossa on, että pesimäaikainen häirintä saattaa lisätä merimetsojen liikehdintää (Hénaux ym. 2007). Mikäli häirintää ja metsästystä lisätään, tulevat merimetsokoloniat todennäköisesti siirtymään yhä useammin, mikä osaltaan lisää ko. seurannan työmäärää. Tämän lisääntyneen työmäärän lisäksi on syytä ottaa huomioon, etteivät kaikki vapaaehtoiset tule jatkamaan työtään, mikäli merimetsojen laajamittainen metsästys poikkeusluvilla tullaan sallimaan esityksen mukaisesti.

Valkoposkihanhen kohdalla on tärkeää huomioida, että Syken tällä hetkellä vuosittain heinäkuussa toteuttama pesimäkannanseuranta ei suoraan liity maatalousvahinkoja aiheuttavaan, ja muualle muuttavaan kannanosaan. Syken toteuttama Suomessa pesivän valkoposkihanhen kannanseuranta on ainoa kyseisen lajin Venäjän, Saksan ja Alankomaiden alueiden yhteisen populaation seurantaohjelma, jossa kerätään tietoa vuosittaisesta poikastuotosta. Tämän lisäksi ko. pesivä kanta aiheuttaa kaupunkiympäristöissä huomattavaa keskustelua. Kyseistä seurantaa tulisi edellä mainituista syistä jatkaa.

Muutoksen rahoitus

Lausuttavana olevan hallituksen esitysluonnoksen mukaan valkoposkihanhen ja merimetson seurannat siirrettäisiin Suomen ympäristökeskuksesta Luonnonvarakeskukseen. Seuranta siirrettäisiin niin, että ajantasainen ja yhtenäisenä aikasarjana jatkuvan tiedon saanti em. lajien kannankehityksestä varmistuu.

Osana tätä muutosta esitetään kohdassa ”9.1. Suhde talousarvioesitykseen”, että kannanseurantaan tarvittavat määrärahat osoitettaisiin Suomen ympäristökeskuksen toimintamenoista momentilta 35.01.04 Luonnonvarakeskuksen toimintamomentille 30.01.05. Esityksessä on oikea arvio Syken vuosittaisista seurantojen kustannuksista (vuonna 2024 111 000 euroa), mutta esityksen valmistelussa on virheellisesti tulkittu Syken toteuttaneen seurantoja toimintamenorahoituksella. Syke on koko lajien seurantahistorian ajan toteuttanut seurantaa ympäristöministeriön erillisrahoituksella, jota on haettu vuosittain. Tästä syystä hallituksen esitysluonnosta on välttämätöntä muuttaa niin, ettei Luonnonvarakeskukselle osoitettavia määrärahoja vähennetä Suomen ympäristökeskuksen toimintamomentilta 35.01.04.

Lausunnon ovat valmistelleet erikoissuunnittelija Markku Mikkola-Roos (vastuuvalmistelija), tutkija Aili Jukarainen, erikoistutkija Kim Jaatinen ja kehittämispäällikkö Minna Pekkonen luontoratkaisuyksiköstä sekä kehittämispäällikkö Sanna-Riikka Saarela johdon tuesta.

Lähteet

European Commission 2026. ANNEX to the Communication to the Commission. Approval of the content of the draft Commission Notice on the Guidance document on the general system of protection of bird species - Article 5 and Article 9 of the Birds Directive. Brussels. 82 s.

Forsman, J., Jokinen, M., Heikkinen, J., Hiedanpää, J., Juutinen, A., Laaksonen, T., Laurila, M., Liu, X., Piha, M., Pellikka, J., Salo, M., Seimola, T., Seltmann, M., Store, R. & Ylitalo, A.-K. 2024. Hanhipellot ihmisten ja hanhien välisen ristiriidan lievittäjänä. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 12/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 57 s.

Hénaux, V., Bregnballe, T., & Lebreton, J. D. 2007. Dispersal and recruitment during population growth in a colonial bird, the great cormorant *Phalacrocorax carbo sinensis*. *Journal of Avian Biology*, 38, 44–57.

Westerbom, M., Airaksinen, S., Arkko, V., Byholm, P., Ekblad, C., Hopkins, J., Jormalainen V., Kankainen, M., Laaksonen, T., Lehmonen, R. Lehmuskallio, J., Lindberg P., Lindén, A., Lindqvist, M., Moilanen, N., Niukko, J., Olin, M., Ovaskainen, A., Piha, M., Pohjankukka, J., Seimola, T., Svells, K. & Tiitinen, M. 2024. Merimetson ja harmaahaikaran suorat kalatalousvahingot: Määrän ja laadun arviointi Suomen merialueilla. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 56/2024. Luonnonvarakeskus. Helsinki. 177 s.

Pekkonen Minna

Suomen ympäristökeskus - Lausunnon ovat allekirjoittaneet Syken pääjohtaja Leif Schulman ja erikoissuunnittelija Markku Mikkola-Roos. Allekirjoitetun lausunnon saa tarvittaessa Syken kirjaamosta.